

**KONNAD EESTI
RAHVAPÄRIMUSES**

MARI-ANN REMMEL

Konnad Eesti rahvapärimuses

Koostaja: Mari-Ann Rimmel

Fotod: Kristiina Kübarsepp

Kujundaja: Mariliis Haljasorg

Trükk: Ecoprint

Trükis on valminud Eestimaa Looduse Fondi talgute mudakonna teema-aasta tähistamiseks. Uuri lähemalt:

www.talgud.ee/teema/mudakonn

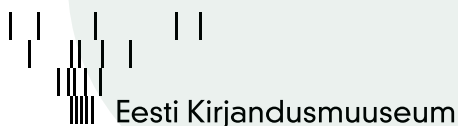
Trükis valmis koostöös Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi ja MTÜ Eesti Kohapärimuse Keskusega.

Trükise koostamist rahastas Euroopa Liidu LIFE'i programm (projekt „Loodusrikas Eesti” LIFE18IPE/EE/000007). Uuri lähemalt:

www.loodusrikaseesti.ee

ISBN 978-9916-9727-6-2 (pdf)

Tartu 2022

**KONNAD EESTI
RAHVAPÄRIMUSES**

SISUKORD

Saateks	5
Konnad rahvausundis	6
Konnad kohapärimuses	29
Vanasõnu konnadest	36
Mõistatusi ja nalju konnadest	38
Konn muinasjututegelasena.....	40
Kasutatud allikad	46

SAATEKS

Tuntud laulusalm ütleb, et konnad on ühed imelised loomad. Tõepoolest, neil vahvatel kahepaiksetel on looduses asendamatu roll. Sama väärikas roll on neil aga ka Eesti rahvapärimuses. Konnad hüppavad välja kõikjal, kuhu piiluda: muistendites, mõistatustes, lauludes, rahvatarkustes, mälestustes ja nõnda edasi.

Konnadest räägiti nii seoses ilma, kalastamise, põllutööde, nõidumise, ravimise kui ka hauataguse eluga. Konnasid märgati, nende olemasoluga arvestati, neid austati, vahel neid ka peljati. Mõned konnade kohta käivad uskumused elavad edasi veel tänapäevalgi.

Sinu käes olev tekstivalimik annab ettekujutuse konnadega seotud folkloorist, tuues hulgaliselt näiteid Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivist. Selle ülevaatega tähistame Eestimaa Looduse Fondi mudakonna talguaastat, võttes luubi alla kahepaikseid laiemalt. Mis muud, kui hüppa sisse!

KONNAD RAHVAUSUNDIS

Kahepaiksetest on rahva seas kõige tuntumad konnad. Nende olemasolu ja lähedus on olnud enesestmõistetav, samas ei ole alates 19. sajandi lõpu-kümnenditest Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi jõudnud materjalides konnade liike tavaliselt eraldi esile toodud.

Enamasti eristatakse kärnkonna ehk padakonna n-ö tavalisest konnast. Rohelise konna kohta on öeldud mõnel pool haljaskonn, teati ka musta konna ja kaevukonna. Kalurite keeles on konna eufemismiks „(h)araline”.

✚ *Suu-konna om musta. Inimesel ütelts vaist, et pese ku pallu taht, valgepes ei lää, nagu suu-konn. AES I < Karksi, Ainja – Aili Univere (1936)¹*

✚ *Mustkonn elab talvel ahervarte ja hallikate sees. E 63267 (187) < Rõuge – Jaan Gutves (1928)*

✚ *Kui hommikul kõige enne konna nähakse, siis sell päeval õnnestub iga töö ja ettevõtte. ERA II 156, 218 (8) < Rápina, Veriora v – Daniel Lepson (1937)*

---

¹ Viited koosnevad arhiivikogu lühendist, enamasti ka köite-, lehekülje- ja palanumbrist, noole järel on pala päritolu- või kogumiskoht (esimesena kihelkond), siis kirjapanija. Teise noole järel on jutustaja nimi, kui see on teada. Lõpus on kogumisaasta.

✚ *Kes on loomadest kõige kaastundlikum? Konn. Ta võtab teise konna omale selga, kui sellel on varbad ära haadunud. Teel võtab ta veel teisigi juure oma turjale. Sellepärast võib näha kevadel könne nii õige mitme-kaupa liikumas. ERA II 11, 589 (1) < Kambja, Kodijärve – J. Illisson < Peeter Panksepp, 62 a (1929)*

Konnade kohta on kirja pandud mitmesuguseid uskumusi, tähelepanekuid ja arvamusi. Konna on nimetatud isegi inimese poolvennaks. Pärimuses on konna tähendus enamasti neutraalne või positiivne (v.a kalameeste seas), kärnkonna oma aga pigem negatiivne. Rannarahvas pani hoolega tähele endeid ja juhtumisi, mis mõjutasid kalasaaki või ka igapäevast elu. Konna sattumine püügiriistadesse oli halb märk. Saaki ennustati ka krooksumise või konnakudu järgi.

Tähtis on nii konna hääl, välimus kui koht, kus teda nähakse. Pärimuspalades kõneldakse nii konna käitumisest kui ka inimese käitumisest konnadega. Konna koht on looduses, inimese eluruumides või laudas ei ole ta üldiselt teretulnud. Konn on omamoodi kevadekuulutaja, talvel teda ei kohta. Konnadega on seostatud õhuniiskust ja vedelikke: esmajoones vett (sh vihma), aga ka piima. Konni on inimene ka enda huvides kasutanud.

Arvati, et konna, nagu usski, võis (nt nõiduse tagajärjel või isegi lombist veega konnakudu sisse juues) inimese sisse sattuda, samas söödeti neid elusana näiteks lehmale ravimiks ning tarvitati arstirohuks ka inimeste tõbede puhul. Konnade söömisest toiduna on pärimuses harva juttu.

KONNA EI TOHI TAPPA

Hädasoleva konna aitamine oli väärt tegu, konna tapmisele või kiusamisele võis aga järgneda üleloomulik karistus – on räägitud arvukalt hoiatuslugusid puuetega laste sündimisest jne.

✚ *Konni ei lubatud piinata, et siis see tasub hiljem inimesele tagasi. Üks Adavere mõisa ristjalgadega (vigane) kingsepp rääkis, et üks karjapoiss oli konni torkinud, ise seletanud: vaat sellel konnal lõikan siitsaadik jalad ära, sellel konnal jne. Ja hiljem sündinud sel kõik lapsed vigased (kes ei näinud, ei kuulnud, küürakas jne). RKM II 399, 98 (5) < Põltsamaa < Adavere – Helle Kull (1987)*

✚ *Konna ei tohtinud puutada ega torkida, Jumal oleks karistanud, laps oleks vigasena sündinud. RKM II 399, 195 (23) < Laiuse, Jõgeva < Torma, Kasepää v – Helle Kull (1987)*

✚ *Mu ema ütles ikka, et ei tohi konna tappa, see inimese poolvenda. ERA II 57, 409 (3) < Pühalepa – Oskar Kallas < Marie Vetsi (1932)*

✚ *Konna tappa ei tohi, isa ehk ema sureb ära (lapsi nii keelatakse). ERA II 54, 372 (409) < Tartu-Maarja, Kavastu vanadekodu – Richard Viidebaum < Kaarel Jürjenson (1932)*

✚ *Konda ei tohi ära surmata, siis olla Jumal su peale kolm päeva vihane, sest ta olla Taeva Taadi lammas. H III 19, 46 (10) < Tõstamaa, Pootsi v – Gustav Anniko (1893)*

✚ *Kui sa konna ära tapad, siis sureva su lambad kõik ära! H II 16, 433 (3) < Juuru – Peeter Talts (1889)*

✚ *Kui konna kuiva maa peal aukus on ja isi sealt välja ei saa, siis peab teda sealt väl'la aitama, selle eest saab üheksa pattu andeks. ERA II 200, 236 (82) < Rapla, Kabala v – Emilie Poom (1938)*

PUHAS LOOM

Rahvas teab, et konnad on inimestele vajalikud, neil on looduses oma roll. Konna on vee puhtuse näitaja, kellele omistatakse võimet ka vett puhastada. Konna ennastki on peetud puhtaks loomaks.

✚ *Konnad võtavad maa viha eneste külge, sellepärast nad vaesed on nii kärnas. „Mis saaks küll inimestest, kui konne ei oleks! Ei kõlbaks ükski vesi juua ega süüa,“ ütleb vana inimene, sellepärast ei tohi ükski konne vihata. H II 43, 733 (55) < Palamuse – Mart Uus (1893)*

✚ *See vesi, olgu hallikas ehk kaevus, on täieste terve ja hea, kus konnad sees elutsevad, sest konnad on vee klaarijad, nad puhastavad vett kõigest pahast, tōbetoojaist elukadest. H I 9, 384 (173) < Viljandi – Anton Suurkask (1896)*

✚ *Kui konn kaevus oli, öeldi et konn puhastab vett. Juhtus ka sedagi, et konn veega ühes supipada pandi, kui leiti, öeldi: konn puhas loom, õige hea paik, kuhu pannakse (supp söödi ära). RKM II 332, 15 (3) < Kohtla-Järve raj, Püssi al – Helene Liivak < Laine Tammiksaar (Kõrts) (1977)*

✚ *Konn võtab vii viha. Uss võtab maa viha. Ku konn läbi vii lännu, sis ütelse oleved puhas vesi. Kus elab, sääl maast es ole nõnna (h)aigusi tullu. Mia ole vaadanu. Sii om ikki õige ka küll. ERA II 124, 97/8 (24) < Halliste, Vana-Kariste vanadekodu – Leili Takk < Anu Mägi (1936)*

KONNA NÄGEMINE KEVADEL ESIMEST KORDA

Selle alusel, kus esimest korda kevadel konna nähti ning kas ta siis hüppas või püsis paigal, on tehtud mitmesuguseid järeldusi.

Kargavat konna nähes loodeti elumuutust. Hüppamisel näib keskeltläbi parem tähendus olevat – liikumine on elus ikka parem kui paigalseis. Mõnikord nähti aga selleski negatiivset märki. Konna kohtamist kuival maal või vees seostati muu hulgas lehmade

piimaanniga, hobuste tervisega, aga ka lihtsalt hea või halva õnnega.

Lialt levinud olid ka analoogiapõhised uskumused. Näiteks arvati, et vees konna nägemine põhjustab hauduvaid varbaid, konnasilmi, mädanevaid jalgu. Kuival nägemine toob aga kaasa huulte lõhenemise, haiguse (kuivetu-mise) või lihtsalt janu kannatamise, veepuuduse.

✚ *Kui esimest kord konna nähes konn hüppab, tähendab õnne, kui paigal seisab – õnnetust. E 86235 (18) < ? – M. Niggol, õpilane (1932)*

✚ *Kui sa kevade konna esimest korda kuival näed, siis oled sa sel suvel omas töödes kinni; kui aga vees näed, siis lähevad kõik sinu tööd ja ettevõtted ilusaste korda. H I 7, 243 (2) < Viljandi – Anton Suurkask (1895)*

✚ *Konna kevadel esimest korda vees näha tähendab midagi halba, häda, äpardust, õnnetust; kuival aga näha ettevõtte kordaminekut, õnne.*

Kui nägid kevadel konna kuival maal kargamas, oli loota head ja rõõmsad suvet. Kui oli vees, ehk katki sõkutult, siis nuttu ja murtud olekut. ERA II 23, 553 (85) < Karksi, Karksi-Nuia – Mari Sarv (1930)

✚ *Kui kevade konna vee sees näed, saad palju piima; näed aga kuival maal – jääd ilma piimata. E 33444 (94) < Otepää – Jaan Kukrus (1897)*

Rohukonnad iga-aastaselt kevadrändel

✚ *Kui kevade esimest konna kuival näed, siis ei ole piimasaak nii hea. RKM II 393,90(38) < Kambja, Tõõrastek – Mall Hiemäe < Adeele Plink (1985)*

✚ *Kui kevadel esimest kord konna näeb kuival maal, siis on sell inimesel väga murelik ja raske aasta, aga kui vee sees näeb, siis on sell inimesel üks väga rõõmus ja kerge aasta. E 8729 (2) < Jõhvi – Johannes Seland (1893)*

✚ *Kevadel esimest korda konna nähes, kui vee, tähendäda eäd, kui kueval maal, sis halba. RKM II 21, 99 (5) < Vigala – Mihkel Priimets < Triino Priimets (1947/8)*

✚ *Kui kevadel kõige esmalt kollast liblikat näed, saad sel suvel palju võid süüa, kui konnad kuival maal, tuleb piinlik elu. E 57321 (37) < Sangaste, Kuigatsi – Matthias Johann Eisen*

✚ *Kes esimest näeb konna vees, sel silmavett. ERA II 166, 295 (98) < lisaku, Sõrumäe k < Torma – Armilda Hallik < Miina Säask (1937/8)*

✚ *Kui kevadel konna edimest korda näet üle tee kuralt poolt hääle poole minevat, sis saap hää õnn. E 18818 (45) < Rõngu, Soontaga – Peeter Roose (1895)*

✚ *Kes konna esimest korda kuival nägi, sellel läksivad huuled lõhki; kes vees, sellel haudusivad jalad ära; kes karates, sellel oli hää töö jõud. H, Kase, 103 < Halliste ja Karksi – Leena Kase (1868)*

✚ *Kes konna kuival muul esite näeb selle mokad lõhub tuul suvel ühte puhku ära ja ta ei sua haigusest muidu lahti kui võtku konna ja tõmmaku konna kõhualusega kolm korda moka*

vastu, siis paranevad ära. H II 27, 377/8 (141) < Palamuse, Luua – Mart Uus (1888)

✚ *Kui konna kevade esimest korda kuival näed, siis kuivad ää; kui vee sees näed, siis lähed paksuks. ERA II 27, 253(7) < Nissi, Kibuna k – Rudolf Põldmäe < Tõnu Evald (1930)*

✚ *Kui kevadel esimest korda konna kuiva maa peal näed, siis saad sel aastal jänu kannatada – veepuuduse pärast. Kes aga teda vees näeb, sellel saab ikka korralikult vett olema. H I 7, 384 (2) < Viljandi – Anton Suurkask (1895)*

✚ *Kui kevadel lompides palju konna-sid, siis tuleb hää heina ja piima saak. E 13085 (45) < Saarde, Jäärja – Johannes Kangur (1894)*

✚ *Konn on kevadel tähtis ettekuulutaja. Näeb kevadel konna esimest korda keegi vallalistest, kas poiss ehk tüdruk, paaris ehk teisel otsas, saab sel aastal paari. ERA II 156, 217 (1) < Räpina, Veriora v – Daniel Lepson (1937)*

✚ *Kes konna esimest korda kuival nägi, sellel läksivad uuled lõhki; kes vees, sellel haudusivad jalad ära; kes karates, sellel oli hää töö jõud. H, Kase, 103 < Halliste ja Karksi – Leena Kase (1868)*

✚ *Kui põllumees juhtub kevade ajal esimest korda konna kuival nägema, siis saavad ta hobused sel suvel väga*

kehvad olema; juhtub ta teda aga vee sees nägema, siis on ta hobused sel suvel hästi lihavad. H I 9, 535 (35) < Viljandi – Anton Suurkask (1896)

KONNAD JA ILM

Üks põhilisemaid rahvapärimeses esile kerkevaid seoseid on konnade ja ilma vahel. Väiksed kahepaiksed, kes on seotud nii vee kui maaga, on looduse märke lugevatele inimestele läbi aegade teada andnud, kas tuleb soe või külm kevad või suvi, kas läheneb vihma- või kuivaperiood. Ilma mõttes tähenduslik oli nii konna krooksumine kui välimus (heledus-tumedus), samuti käitumine.

Näiteks ennustas vihma konna hüppamine ja kusemine. Ilma on ennustatud ka krooksumise (haukumise, korisemise) ja kudemise järgi. Nähtud kahepaiksete värvigamma, mis ilusat ilma ennustas, on üsna mitmekesine: konna nahk võis paista valge, valkjas, hele, hall, musta-valgekirju, haljas, punane, pruun, kirju. Samamoodi on usutud värvi muutvaid sisalikke ja madusid (Kaasik 1996, 16).

✚ *Kui kevade esimest korda konna kuival maal nääd, siis tulla kuiv sui, kui vees, siis vihmane sui. H IV 5, 57 (11) < Jüri, Limu k – Kristjan Põldmäe (1895)*

✚ *Vanarahvas ütles: „Kui konnad aegsast auguvad, tuleb soe kevade.“ RKM II 42, 429 (28) < Märjamaa – Emilie Poom (1955)*

✚ *Kui kaevukonn üles veepinnale tuleb, on vihm lähedal. (Tähendatud kaevukonn on musta punast kirju)². E 63267 (185) < Rõuge – Jaan Gutves (1928)*

✚ *Kui suvel konnad tükivad maja uksest sisse ja kivide all krooksuvad, siis öeldakse: „Konna tükvä tarre, ilma läävä halvale.” ERA II 150, 335 (63) < Võnnu – Jaan Moodis (1937)*

✚ *Kui haljaskonnad kevadel lompides kooris krooksuvad, siis tuleb kolmandal päeval vihma. E 63267 (178) < Rõuge – Jaan Gutves (1928)*

✚ *Kui vihmaga pole konne näha, on kuiva oodata. ERA II 166, 328 (81) < lisaku, Terevere ms – Armilda Hallik < Joosep Nipsust (1937)*

✚ *Kui konnasid tihti lageda pääl hüppamas näha on, siis saada see hääd ja ilusad ilma tähentama. E 37609 (20) < Halliste, Uue-Kariste – Jaak Sõggel (1898)*

✚ *Kui konn rohu sees üle jala hüppab, siis läheb ilm kuivale, kui krooksub, siis vihmale. H III 8, 735 (4) < Palamuse, Luua – Helene Maasen (1888)*

✚ *Kui konn hüppab ja kusi järel on, tuleb vihma. ERA II 177, 556 (13) < Suure-Jaani, Taevere v – Johannes Leinsoo (1937)*

✚ *Kui roheline konn vee põhjas edasi-tagasi liigub, tuleb halb ilm ja piksevihm. E 84374 (10) < Rakvere ühisgümnaasium – Voldemar Luuri (1933)*

✚ *Kui konna põvvage rüükvä ja lepä nõjale pistü ajave, sis saa müristemise vihma. ERM 158, 7 (16) < Sangaste – Villem Gross (1920)*

✚ *Ronib konn kannu või kivi otsa, hakkab pea vihma sadama. E 81314 (2a) < Tartu Tütarlaste Gümnaasium – T. Punt (1932)*

✚ *Kui konn krooksub, siis on sadu edesi ja pitk sadu, konn ise lähäb mustast siis. Kui sadu jääb järele, siis lähäb valgest tagasi. AES, MT 218, 15 < Lügänuuse, Reo k – Rudolf Laanes (1937)*

✚ *Kui konn on must, on ilm vihmane. Kui konn on valge, tuleb kuiva. See on õige küll! RKM II 348, 372 (32) < Äksi, Kõdu k – Anu Korb < Hilda Kütt (1980)*

✚ *Kui ilm kangesti vihmane, siis on konnad kõik mustad, aga kui kuivale läheb, siis on jälle heledad. RKM II 157, 311 (2) < Tori, Puista k – Erna Tampere < Tõnis Tiik (1963)*

✚ *Kui heinaaeg musta ussi nähakse, hakata vihma sadama. Nähakse aga kirjut, tulla ilus ilm. Seda sama vaadatakse ka sisalikudest ja konnadest. H II 58, 413 (21) < Tori – A. Kalbus (1896)*

---

² Punakõht-unk *Bombina bombina*

Rabakonn istub kivil – mis ilma see kaasa toob?

✚ *Kui konn krooksub, tulla sadu.* H II 57, 454 (110) < Ambla – G. Klemmer (1896)

✚ *Kui konna keväde rooksuve – nina lõuna poole, sis tuleb lämmi suvi, kui neil nina põhja puul om, sis tuleb külm.* H III 21, 203 (6) < Pilistvere, Paistu – Hans Pöögemann, J. Melts (1895)

✚ *Kui konnad krooksuvad, tuleb teist ilma, harilikult vihma.* E 61605 (40) < Tallinn < Tartu-Maarja – Paul Berg < Liisa Berg (1929)

✚ *Kui konnad korisevad, tuleb pikaldast sadu.* ERA II 129, 379 (28) < Märjamaa, Kõrvetaguse k – Emilie Poom (1934)

✚ *Kui konnakudu on kevade vee peal, siis on kuiv sui. Kui on keskpaikas, siis on keskmine sui. On all põhjas, siis on päris vihmane.* ERA II 192, 459 (59) < Hageri – Rudolf Pöldmäe < (1938)

✚ *Kui konnad kudemise ajal õhtul hästi krooksuvad, pidada tulema ilusaid ilmu.* RKM II 148, 365 (35) < Väike-Maarja – Mihkel Priimets (1962)

✚ *Kui keväjä konna kudu ärä külmäs, sis ei olla sügüse külmä pelätä.* H II 56, 671 (12) < Kambja – Johann Väggi (1896)

KONNAD JA PÖLLU-MAJANDUS, VIJAKUS

Konna on mitmel pool maailmas peetud omamoodi viljakussümboliks. Eesti pärimuses ei tule see nii selgelt esile, kuigi mõned uskumused sellele viitavad (konna ämbrisse sattumine ennustab lapsesaamist, paarituvate konnade nägemine paariminekut). Ta on olnud eeskätt loom, kes andis märku külviaja saabumisest (Kaasik 1996, 23). Sageli ennustati konnade järgi ilma või põllutööde (külvi, lõikuse) ja heinategemise ajastust, viljasaagi suurust, koduloomade või isegi inimese käekäiku aasta jooksul.

Kahepaiksete rohkus oli hea enne, erinevalt närilistest, kellega konna tihti kõrvutatakse. On märgatud, et rukkilõikuse ajal konnad ei krooksu – suu on kinni. Konna suu kinniminekut seostatakse mitme lõikustähtpäevaga alates heinaaja lõpust.

✂ *Konna suu on sellepärast kinni, ta sööks ju kõik seemne ära. Juba vanal ajal on seda teise inimesele hõõldud: panen su suu kinni nii kui konnal ruki tegemise aegas, sui vilja külvi aegas on ta suu jälle lahti.* ERA II 149, 79 (26) < Hageri < Kose – Hans Mesikäpp (1937)

✂ *Iseäranis hea on sel ajal otri külida, mil konnad kontserti annavad.* E 63267 (178) < Rõuge – Jaan Gutves (1928)

✂ *Enne ei hakatud külima, kui konnad laulma hakkasid.* RKM II 40, 379 (29) < Muhu, Hellamaa – Ellen Veskisaar < Raissa Koppelmei (1954)

✂ *Kui konn esimest korda kevade karjub, siis sellest arvates kolmeteistme nädala pärast tuleb rugilõikus.* ERA II 189, 270 (27) < Pühalepa, Paladek – Enda Ennist < Liisa Kure (1938)

✂ *Om konnel nuki kudemise ajal lõuna poole ja äste rooksuve, sõs om ää kaunavilja aasta.* H II 49, 15 (4) < Tarvastu – J. Ungerson (1893)

✂ *Kui konnakude kevadel ära külmab, lombi veele ea³ peale teeb; siis külmeb sügisel tõuvili.* E 63267 (177) < Rõuge – Jaan Gutves (1928)

✂ *Tämmindi tuleb rikas viljaaasta: konnad tulevad talve alt välja kui paksud kui rammusad, sis tuleb ää aasta. Minevaasta olid konnad kevadi nii lahjad, õhukesed kui lestad muidu, ja olli vaene aasta, see on tõsi.* RKM II 166, 124/5 (281) < Häädemeeste, Arumetsa k – Marta Mäesalu (1963)

✂ *Kui kevadel heasti palju kõnne näha on siis olla lõikuse rikas sügise loota; aga kui mõnel kevadel rohkesti hiiri on siis tähendada see nälja aastat ette.* E 26724 (1) < Tarvastu – Joh. Vaine (1896)

✂ *Kaivo mano ei tohi süvveh minnä, siss läävä kunna ja hiire kaivo.* ERA II 151, 648 (8) < Setu, Suure-Rõsna k – Feodor Ilvik < Darja Ilvik (1937)

✂ *Tuleb konn vett võttes ämbrisse, siis saab see lapse.* H II 53, 468 (174) < Simuna – H. Böckler (1895)

KONNAD JA KARILOOMAD

Enamgi veel kui vilja puhul on konn oluline sõnumitooja karjakasvatuses. Eriti tugev oli seos lehmade ja piimaga, aga ka teiste kariloomadega.

Näiteks 19. sajandi lõpul usuti Võrumaal, et kui heinaajal on palju konni, siis lambad ei saa terveid ega paaris-tallesid. Konna tapmise korral kadus lambaõnn. Tartumaalt on teade, et kevadel konna kuival nähes on suvel hobused kehvad, konn vees tähendab aga tublisid hobuseid. Eelpool oli juttu, et konna vees nägemine ennustas suvist piimarohkust.

Seda sai väidetavalt ka ise mõjutada, viies konna kuivast kohast vette (Kaasik 1996, 21). Karjaaias siiski konni näha ei tahetud, see oli halb, loomahaigusi töötav enne.

✚ *Siis kui konn piima seas üppab, siis minema piim venima.* E 29137 (17) < Pilstvere, Kõo – Jaan Keller (1896)

✚ *Konna pandi piima sisse, et siis ei lähe piim hapuks. Kuis sa toda piima sööd, kus konn sees on!* RKM II 395, 14 (27) < Võnnu al – Mall Hiimäe < Irene Suits (1986)

✚ *Konna kaela sidumine. Et lehmad terved oleksid ja rohkesti piima annaksid, seotakse lehmale konna kaela. Seda juhtumist olen oma silmaga näinud.* E63618 (3) < Tartu < Kodavere, Alatskivi – Jaan Ainelo (1929)

✚ *Kui konn üle hobuse päitsite kargab, siis lähäb hobuse pää paljaks.* EÜS VII 1477 (3) < Põlva – Mihkel Pehka ja Rudolf Tamm (1910)

EBALOOMULIKUS ASENDIS VÕI SURNUD KONN

Mõnikord oli oluline ka leitud konna asend – nt teiste loomade juures ebaloomulikult selili lebav konn tähendas mulkide arvates halba. Surnud konna nägemine reeglina head ei tähendanud, samas võidi surnud konna ka nõiduse tarvis kasutada (vt allpool).

✚ *Kui konn oli seliti tahrn eläjide seltsin ollu, sõs saanu jälle loomakahju. Minu vana-esä kõnel ja temäle on temä vana-esä jälle kõnelnu: et temä om nännu Looja-risti päeva ööse, et üits vööras mies on temä tahrn elajide seldsin kõndin ja temä minnu sõs vaatama ja nännu, et suur konn ollu seliti eläjide seldsin ja temä sõs võtan selle konna ja visan ärä aidviere ja süllänu ütte kõrra.*

Tõne päev pannu ta viet suve ärjä ikese ja temä esä vedänu jälle suu veerest ja õpanu sõs sedä ärgä kündmä, aga ärjäksel nakanu muidu silm paistema ja koolugi ärä. – Ärg ollu koolust peräst nõnda sama nägu sie konn säääl eläjide seldsin, seliti; neli jalga ollu mudu vastu taevast. Ja oles vana-esä selle konna jumalä-sõnaga säilt ärä võtan ja seismä pannu, sõs ei oles kedägi viga ollu. H I 3, 338 (8) < Tarvastu – H. Kosesson (1891)

✚ *Kui konn tuppä tuleb, tuleb selle maja peale laimujuttu.* ERA II 182, 137 (299) < Laiuse, Laius-Tähtvere v – F. Eichenbaum (1936/7)

✚ *Näed koolut konna, palju tõbe ja haigust.* H II 45, 40 (22) < Kanepi, Vana-Piigaste – Johann Väggi (1892)

✚ *Surnd konna nägemine pidi tähendama aigusi.* RKM II 21, 99 (5) < Vigala – Mihkel Priimets < Triino Priimets (1947/8)

KONNA KASUTAMINE PRAKTILISEL EESMÄRGI

Kuigi uskumuste järgi oli keelatud konna tappa, võeti nendega mõnikord siiski ette toiminguid, mis töid kaasa konna surma. Sellel võis olla lihtlabaselt praktiline eesmärk (olen ise kuulnud, et konn pandi määrdeks vankri või kiige vahele). Konni on kasutatud söödana vähipüügil. Inimesed konni reeglina ei söönud, kui seda tehti, siis kas nalja või nälja pärast või lihtsalt kogemata.

✚ *Ennem põle vanker määret ond. Võetud teeäärest konn kinni, surutud vanker rummust sisse ja see on siis see vankre määre. ERA II 139, 646/7 (29) < Kullamaa, Väike-Kalju k – Vambola Eenveer < Tõnis Noot (1987)*

✚ *Sulane püüdnud öösel vähki jõest. Selleks koorinud tema konnadel nahad seljast ära, pannud söödaks. Pimedal ööl kukkunud ta aga võrku sisse pannes jõkke.*

Vee sees tunnud ta, kuda keegi tema jalast kinni võtnud ja ikka allapidi vidanud. Korraga leidnud ta enese ilusaste ehitatud toast, mis kulla ja hõbedaga ehitatud olnud. Mees pannud toredust imeks.

Äkitselt läinud üks uks lahti ja sealt tulnud päratu suur konn hüpates sisse. Vahtinud vähe aega mehe peale ja rääkinud: „Sa üleannetu inimene, kuda tohid sina minu poegi tappa ja nahad seljast ära kiskuda, et sedaviisi

teisi elajaid püiad. Minu laste hädakisa on minu kõrvu ulatanud ja ma pean nende peale halastama sellega, et sind trahvin nii, et sa enam minu laste piinamise peale ei pea mõtlema.”

Seda rääkides virutanud suur konn oma kápaga hea lopsu mehele vastu vahtimist, nii et sellel kuulmine ja nägemine tükiks ajaks kadunud. Kui ta jälle ülesse ärganud, leidnud enese jõe ääres istumast. Ta tuletanud seda lugu meelde ja läinud tule äärde ennast soojendama. Seal jäänud ta magama.

Kui ta jälle ülesse ärganud, olnud päikene juba keskhomikus. Ta tõusnud ülesse ja läinud kiiresti minema. Tee peal tulnud aga temale konn hüpates vastu. Konna nähes ehmatanud ta kangesti ja pistnud jooksu. Konn hüpates taga järele. Mees sibanud hirmuga nii kaua, kuni ta väsinult maha langenud. Sest ajast kartnud ta iga kord konna, nii et ta tulest ehk veest oleks läbi jooksnud kui konna nägi. E 22291/2 (12) < Ambla, Tapa as – J. Ekemann (1896)

✚ **Konnapuder**

*Kord nägin mina, et konn oli ära keetud ja perele paksu pudruga lauale kantud. Kui pool rahvast joba söönud olivad, leiti üks kink⁴. Mõtelge, ainu-
mas kink ja pudru söömise lust oli keikidel korraga kadunud! Keegi vana eideke oli kaevust vett toonud ja ilma prillita ehk kuidas tuleb ütelda – tähelepanemata patta kalkanud.*

4 kints

Konnamaailma haruldus – juttself-kärnkonn ehk kõre

Perenaene oli omalt poolt tangu ja liha ning soola ligi toonud, et pidi hea puder saama ja puder sai ka hea ja söödud oleks keik, kui eidekene oma rasvaraasukese oleks panemata jätnud. E 17114 (3) < Rõuge – Märt Siipen (1895)

KONNAD JA RAHVAMEDITSiin

Konni kasutati vanemal ajal ka rahvameditšiinis, nt palaviku ja põletike ravis. See võis lõppeda konnale halvasti, ehkki inimesel hakkas parem. Konnadena tohterdati isegi lehma. Mõned ravivõtted olid siiski säästvamad, piisas vaid konna puudutamisest. Südamest

kõrgemale ei tohtivat konna tõsta (nagu ka hiirt ja ussi), muidu hakkavat süda valutama, samas oli põuepanek justkui lubatud.

Laps võis sünnida „konnaveaga“ juhul, kui ema rasedana konna nähes ehmus, konna vigastas või tappis. Veast andis tunnistust lapse suur kõht ja peened jalad. Mõni teinegi häda võis tekkida konnaga kokkupuutest. Ravimiseks kasutati ka konnakudu.

✚ *Kis ussi suust konna elusalt ära päästab, selle käsi teeb terveks kõik aigused. ERA II 254, 254 (98) < Emmaste, Muda k – Enda Ennist < Liisa Kiibus (1939)*

✚ *Kui inimene on aige ja tahetakse teada saada kas ta jääb elama, siis pannakse konn ta rindade pääle. Mis ta sääl teeb, seda ma ei mäleta enam.* RKM II 18, 117 (9) < Kihelkonna, Jõgela k – Heino Tarkin < Tiina Kald (1947/8)

✚ *Konn ei olnud mitte ainult ilma ette kuulutaja, oli ühtlasi ka arst ja arsti rohi. Äial oli suur paise kaela peal, ämm tõi konna, pani paise peale elusalt, sidus kõvasti kinni, õhtul pani, hommikul tegi lahti, konn oli paisund suureks nagu pall ja ära surnud, aga paisel oli ka auk sees. Lehm oli haige „punasel” anti mitmesugused rohtusi ja viina varsakapja veega segatud. Lehm aga ähkis edasi, ämm tõi ämbri sees konni, pani konna lehma suhu, vett pääle, läksid kõrist alla mis välkus. Pikkapeale sai ka lehm terveks, peeti veel mitu aastat.* RKM II 332, 15 (3) < Lüganuse, Püssi v – Helene Liivak < Laine Tammiksaar (Kõrts) (1977)

✚ *Kärnkonn ära põletada, see on langetõbe rohi. Aga öelda ei tohtinud sellele inimesele, mis rohi sie on ja milleks. Salaja tuli talle sisse anda. Rentnik Milde oli langetõbes, tema arstiti sedasi terveks.* RKM II 371, 707 (11) < Viru-Jaagupi, Uuemõisa k – Mare Kõiva < Benita Palmi (1984)

✚ *Kui konnasilm on, siis vajuta konna silmaga kolm korda ja pane konn sinna samma tagasi, kus ta oli.* RKM II 330, 371/2 (58) < Simuna, Edru k – Erna Tampere < Lilli Rehesaar (1978)

✚ *Konnaviga jäi lapsele külge, kui konna ehmatad. Vend oli mul kanges-ti kõhnade jalgadega. Konn tõmmati jalgade alt läbi ja kaela alt ja kolm tilka verd võeti kaenla alt konnal (esimeste jalgade alt). See anti vennale sisse. Ema oli konna ehmatand kaevu ääres.* RKM II 320, 432 (9) < Ridala, Tuuru k – Mare Kõiva < Veera Laks (1976)

✚ *Kes konna rinnuni üles tõstab, see saab pisteid.* E 80 2, 19 (93) < Sangaste – Matthias Johann Eisen

✚ *Kes konna oma rindadest kõrgmale tõstab, sel hakkavad rinnad valutama.* H II 27, 708 (2) < Palamuse, Kuremaa k – Jüri Varik (1889)

✚ *Kes konna kuival mual esite näeb, selle mokad lõhub tuul suvel ühtepuhku ära ja ta ei sua haigusest muidu lahti, kui võtku konn ja tõmmku konna kõhualusega kolm korda moka vastu, siis paranevad ära.* H II 27, 377/8 (141) < Palamuse, Luua – Mart Uus (1888)

✚ *Kui konna põue paned, siis ei karda enam kõdi!* H II 26, 242 (110) < Suure-Jaani, Reegoldi – Juhan Mein (1888)

✚ *Konnakudu korjati pudelisse ja anti loomadele, kui ei mäletse.* RKM II 403, 198 (10) < Juuru < Türi, Vahastu k – Eda Kalmre < Liisi Jaanuse (1987)

✚ *Konnakudu viis lellepoeg ema jala peale, oli umbeshaige, aga siis ta sai ikka tervest. Ta on nagu sült. RKM II 395, 457 (5) < Võnnu, Kaagvere k < Laiuse – Mall Hiimäe < Senni Karu (1986)*

✚ *Kui silmad olid haiged, tuli konnakuduga pesta. RKM II 399, 26 (2) < Põltsamaa – Helle Kull (1987)*

ILURAVI – NÄO HÕÕRUMINE KONNA- KUDU VÕI KONNAGA

Vanal ajal kasutati näonaha hoolduses kättesaadavaid looduslikke vahendeid. Järeleproovitud abinõu klaarima jume saamisel oli konnakudu. See aitas väidetavalt ka tedretähnide ja päevituse vastu.

✚ *Tedretähnide puhul soovitati pesta nägu konnakuduga. Vanatädi, kes suri 1949. aastal 98-aastasena, soovitas seda. Minust jäi see juba konnade vastu vastikust tundes tegemata. RKM II 241, 232/4 (4) < Halliste, Ramali k – Salme Karro (1966)*

✚ *Keväde, enne jüripäeväse konna kuduga silmi pestä, pidi tedre tähed ää kaotama näo peält ja päe ei hakata peäle. RKM II 21, 99 (5) < Vigala – Mihkel Priimets < Triino Priimets (1947)*

✚ *Suurt rõhku omistati ka näo ilule. Juba vastsündinu puhul hakati hoolitsema näonaha pehmuse ja õrnuse eest, milleks imikut pesti esimest korda*

lüpsikus röösa lehmapiimaga. Täiskasvanud pesid nägu mahlaga ja hõõrusid konnakudega. Viimane vahend aitas päevituse vastu, nagu ka elava konnaga näo hõõrumine (Tarvastu).⁵

✚ *Meil oli vanast tedretähti palju, siis kästi konnakudega pesta nägu. Mina ka pesesin, aga ei tea, kas ta aitas. RKM II 393, 128/9 (2) < Kambja, Tööraste k – Mall Hiimäe < Hilda Anko (1985)*

ARMUMAAGIA JA NÕIDUMINE

Veel 20. sajandi lõpulgi usuti mitmel pool Eestis, et konna teatud kontidega saab armusuhteid mõjutada. Konksuga kondiga sai armsamat ligi tõmmata, hargiga eemale lükata. Konna elu piinariikkalt sipelgapesas lõpetades püüti oma elu paremaks muuta. Paarituvate konnade skeleti omamine pidavat samuti kasulik olema. Konna keha kasutades võisid halbade kavatsustega nõiad ka teistele kurja teha.

✚ *Ristineljapäeval mine heinamaa peale, kust üks oja läbi jookseb ja võta tõine konn, mis sa näed, kinni ja vii tema kusirätsikaste pessa. See pesa olgu teiste pesade keskel ja kuusemetsas. Enne konna pessa panekit võta kolm tohikut kuusest ja kolm pedajast ja pane konn nende tohikute vahel pessa. Ära tulles löö kolm korda pahema jala-ga pesa peale ja*

⁵ www.mulgimaa.ee/mulgi-keel-ja-meel/rahaluule-ja-parimus/kombeid-ja-parimusi/mulgi-naise-iluravikunstist-vanu-rahvaparimusi/

Tähnikesilik

tee parema käega üks kord rist ette ja viska pahema käega pihutäis kusirät-sikaid peale ja tee parema käega rist peale.

Kui ta nõnda jaanipäevani seal on olnud, siis mine kell 12 öösi ja võta need järele jäänud hark ja konks välja ja tee rist peale. Kui sa selle hargiga üht inemist enese poole tõmbad, siis käib ta nõnda kaua sinu järel, kuni sa selle konksiga teda tõukad. E 1438/9 (8) < Kambja, Vana-Kuuste v – Hendrik Küle (1893)

✚ *Noore kuu neljapäeva õhtul püüda kinni kärnane konn ja aseta-da ta haugulise silgu karp. Nüüd tuleb karp koos konnaga viia puna-se sipelga pessa ja ise nii kiiresti kui võimalik on sealt jalga lasta, et mitte*

konna karjumist kuulda – kui kuuled konna karjumist, jääd kurdiks surma tunnini ja ei saa ka midagi rikkust, kui aga niimoodi pääsed tulema siis, et ei kuule karjumist, siis leiad teisel hommikul sipelga pesast ühe koogu. Sellega võid saada kõike, mis aga ihal-dad, tuleb mõelda ühe asjale ja koogu-ga kolm korda oma poole tõmmata ja vajatud asi ongi käes. ERA II 79, 79/80 (26) < Martna, Haeska k – August lisberg (1934)

✚ *Tütar, selle naise tütar rääkis, et kui tahad mehele saada, võta üks kõva kaanega karp, pane sinna konn sisse. Enne nõielauga karbile 99 auku sisse, et sipelgad sisse pääsevad. Kui sipelgad sinna lähevad ja selle konna ära söövad, siis pidi järele jääma karp ja konn.*

Kui mõni poiss sulle meeldib, siis võta see konn ja tõmba teda lähemale. Kui sa teda enam ei taha, võta hark ja lükka teda eemale. RKM II 397, 46 (19) < Võnnu, Hammaste k – Kadri Peebo < Mari Otsa (1986)

✚ *Suur õnnetoov mõju arvatud olevat nende konnade luudel, mis kevadel paaritamise ajal koos veest püütud ja sipelgail lastud paljaks süüa. Niisuguseid luid kantud amuletina kaasas. ERA II 58, 635/7 (10) < Pöide, Saareküla – Aleksei Rand (1933)*

✚ *Peiu püüdmine. Kui keegi tüdruk tahtnud mehele minna, siis pidi ta täiskuul neljapäeva ööl kuuvalgel konna kinni püüdma. Sellel konnal pidi ta luud välja keetma või mädaneda laskma. Selle konna selgroo pidi ta kolm pühapäeva järgemööda kirikuläve all mulla sees hoidma ja siis selle selgrooga kolm pühapäeva järgemööda peiuku ihaldatud poissi enese poole tõmbama. Juhul, kui poiss mõne teise neiuga lähemas vahekorras oli, pidi ta seda neiut kolm pühapäeva järgemööda enesest eemale tõukama. Kui ka see ei aidanud, ja poiss teise neiuga ikka abielluda tahtis, siis sai neiu nende abielu õnnetuks teha, kui ta peiut laulatuse ajal kolm korda konna selgrooga enese poole tõmbas, pruuti aga eemale tõukas. ERA I 2, 827/9 (2) < Kanepi, Sõraste k – Eino Pillikse < L. Raud (1929)*

✚ *Kuidas hää jahi õnn on. Kui kütt kevade johtub ühe surnut konna*

leidma, siis peab tema seda konna kodo kandma, ära kuivatama ja hästi peenikeseks pulbriks õeruma. Jahi pääle minnes peab sest pulbri natukene ligi võtma, siis saama palju linda. EKmS 8°2, 659 (22) < Kolga-Jaani, Nõmavere k – C. H. (1871)

✚ *Kes ussi nägi, kellel konn suus oli, see võis tulekahju vaigistada. Aga ta pidi need sõnad meeles pidama, mis ta ussi nähes rääkis, neid sõnu pidi ta siis ka tulekahju juures rääkima ja kolm korda ümber tulekahju käima, neid sõnu rääkides, siis pidi tuluk ära raugema ja mitte teisi hoonesse enam hakkama. H II 13, 168/9 (28) < Koeru, Väinjärve v – Villem Viitmann (1888)*

✚ *Konna jalgu pidi kaelas südame kohal kanda, siis võib tisele kõik sugu kurja teha. H III 9, 479 (5) < Tartu-Maarja, Luunja v – Jaan Tootsi (1889)*

✚ *Ühel naisel oli kärnkonn sees. Siis peab kärnkonna ära küpsetama ja see tuhk sisse võtma, siis tuleb teine konn välja. ERA II 254, 282 (47) < Käina, Tärkma k – Enda Ennist < Aet Niit (1939)*

✚ *Tahetakse ussi, konda, hiiri j.n.e teise inimesele sisse anda, siis pidada nõnda tehtama. Lüjjakse uss, hiir ehk kond j.n.e maha ja pannakse selle eluka kehasse üks odra tera kasvama, saab selle vili valmis, siis jahvatatakse need terad jahuks, ja pannakse, – kui tarvis on – seda jahu põrmu pisut viina sisse ja antakse teisele juua, kohe olla uss*

sees kasumas, mis hirmus suurt valu teha. H IV 5, 84 (14) < Hanila, Virtsu v – Aadu Reimann (1894)

KONN KALAVÕRGUS

Kalameeste jaoks ei olnud konn hea tähendusega, noodast konna leides kahtlustati nõidust ning konna ootas hukkamine kõige jõhkramal viisil. Seeläbi loodeti arvatavale kurjade kavatsustega nõiale halba teha.

✚ *Kui merre lastud võrkudest leiti konn, usuti, et võrgud on „ära tehtud” vihomehe poolt, kes siis nõiduski noota konna. Sellisel korral tulid võrgud koristada merest, kuivatada, laotada harkidelt maha ja lõpuks visata neile paar peotäit soola. E 84569/70 (37) < Pärnu I – V. Lillak < Jüri Lorents (1933)*

✚ *Kui konn läks puustesse, siis loeti halvaks ennustuseks seda, ja mindi*

ruttu koju tagasi. Kui aga leiti merel juba kalastamise lõpul puustest konn, siis loeti kolm korda tagurpidi Issameiet. E 84523 (5) < Pärnu, Reiu – J. Seeman < Jaan Palu (1933)

✚ *Kui konn noodast leiti, siis pandi ta kindasse ja lasti püssiga maha. E 84585 (14) < Pärnu, Sauga v – ? < Jaan Karu (1933)*

✚ *Üldse peeti konna kõige hirmsamaks loomaks. Kui selgus, et viimane oli läinud paati, pesti ja suitsetati paati mis hirmus ja sel päeval ei mindud üldse merele. E 84564/5 (3) < Pärnu < Tõstamaa, Kastna k – Kuusner, Teng, Medvedev ja Tikström < Hindrik Schütz (1933)*

✚ *Samasuguseks õnnetuse kuulujuttajaks oli konn. Kaldal kuivavaist püüniseist leitud konn püüti kinni ja*

Mudakonna kullas

küpsetati tulel ja küpsetamisel tekkinud suitsuga suitsetati siis võrke. See suits pidi siis hävitama kaladele vastiku konna lõhna ja isegi suurendama saagiõnne. E 84605(7) < Tõstamaa – J. Siitam < Mari Karus (1933)

✚ *Kui püügi ajal konn võrku tulnud, mindud koju, sest siis polnud saaki loota, ja võrk olnud nõiutud.* E 84594 (6) < Pärnu I – Eduard Elblaus, Voldemar Adelson < Anna Söber (1933)

✚ *Taheti kala püüul teise laevameeste püüu õnne kaotada, siis viidi konn salaja teise laeva.* E 20188 (31) < Käina, Kassaare – Friedrich Willem Wahe (1895)

✚ *Augil o araline sees, öeldakse, kui hael on konn sees. Muidu harilikult tarvitatakse ikka konn. Ka üks araline oli mõrras, ei muud põlnd ühti, öeldakse, kui kala mõrras polnud. Või jälle kui tullakse koju ainult ühe või kahe kalaga ja kodused küsivad, et kas midagi muud polnud, siis öeldakse vahest isegi nalja pärast, et paar aralist oli ka, olgugi, et mõrras polnudki konni.*

Esimesel juhul (augil o araline sees) ei taheta konna nimetada, sest see oleks ropp, umbes sama, nagu oleks konn olnud kuski söögi sees. Teised on nalja jutud. Kuivamaa keeles pole haralist kuulnud. ERA II 33, 463 < Kullamaa – Aleksander Tiitsmaa (1931)

✚ *Kui leiti võrgust konn, siis viidi see sepapatta, aeti sütel tuliseks, asetati*

siis alasile ja löödi haamriga lõhki. E 84451 (6) < Pärnu I – Herbert Õunapuu < Jaan Sepp (1933)

KALASAAGI ENNUSTAMINE

Konnade häälitsuste ning konnakudu asukoha järgi ennustati rannakülades kalasaaki, samuti märgati seoseid konna- ja kalakudu vahel.

✚ *Ja kui konnad kevadel palju krooksuvad, siis on kolmandal päeval hea räime saak.* H, Leoke 4, 50 (38) < Viljandi – Hans Leoke (1872)

✚ *Siis särg roogus, kui konnad rauksuvad.* E, StK 23, 54 (1) < Karuse, Puantsek – Aleksander Tiitsmaa (1924)

✚ *Kui vee lompides kevadesel aeal konna kude väga palju nähtavale tuli. See tähendas ranna rahval head kala saaki; aga kui kuded serva ligi nähti, siis pidid kalad ka rannas õige ligi tulema.* H II 8, 61 (41) < Jõhvi – Paulus Paurmann (1889)

✚ *Kui külm keväjel konna kudu rigub, lõhub torm ka kala kudu.* H II 56, 1060 (7) < Jamburi < Kuusalu, Kolgarand – Madis Odenberg (1896)

✚ *Kui konnakudu on loigu servas, siis saab juba maist kala, on maade ligi. Kus on kudu loigu keskpaigas, siis kala on ulgusaardes, siis ei saa maist kala randades.* ERA II 192, 96 (46) < Kuusalu, Hara k – Rudolf Põldmäe < Maurus Einstruk (1938)

KROOKSUMINE. KONN PETAB

Viisi, kuidas konnad häälitsevad, on kirjeldatud erinevate sõnadega: korisevad, rauksuvad, karjuvad, hauguvad, kõerutavad, oigavad, laulavad, röögivad.

Eestis oli üldlevinud uskumus, et lind (eriti kägu) võib inimese ära petta, kui inimene hommikul söömata olles välja läheb ja linnulaulu kuuleb. Arvati, et see toob petetule kaasa ebameeldivusi ja õnnetusi.

Sarnast uskumust tunti mõnel pool ka konnade kohta. Näiteks usuti, et petetult hakkab edaspidi suu vett jooksuma, või upub mõni kuulja sugulastest. Mõju võis olla kahjulik ka pettasaanu loomadele – loomad pidavat siis kuivama (Kaasik 1996, 43).

✚ *Kui konnad vara hauguvad, siis puud lähevad aegsaste lehte.* H II 14, 464 (15) < Ambla – Joosep Freimann (1889)

✚ *Kelle konn ära petab, tolle suu saab vett jooksuma. Konn petab siis, kui veel ei ole kana muna söönud.* H II 24, 184 (56) < Helme, Jõgeveste – P. Einer, J. Einer < J. Anderson (1887/9)

✚ *Kui tühja kõhuga konna kevadel esimest korda kuulda, siis öeldakse: Konn pettis ära. – Ja eeloleval suvel uppuvat siis mõni kuulja sugulastest.* E 84281 (2) < Nõo, Kodijärve v – Udo Jürmann < M. Kopli (1933)

✚ *Peale jaani on konna suu kinni.* RKM II 405, 31 < Lügänuše, Aa – Valter Kangur < Madis Nachtigal (1920; 1985)

KÄRNKONN – PADAKONN, RUPAKONN

Kärnkonn on pärimuses ja uskumustes teenimatult halva mainega, teda seostatakse kõige kurja ja halvaga, kristluse mõjul lausa vanakuradi endaga. Arvati, et ta toob õnnetust ning isegi tema nägemine võis halvasti mõjuda. Laialt levinud oli uskumus, et kärnkonn käis laudas lehma nisast piima imemas. Leidub kirjeldusi väga suurtest, otsekui end täis imenud padakonnadest. Usuti, et piimavaras võis olla end kärnkonnaks moondanud nõid.

Rahvapärasest ristiusust lähtub selletus, miks kärnkonna vihati ja lubati tema tapmise eest pattude andeksandmist. Legendi järgi oli Kristuse ristilöömisel maha kukkunud üks nael ning kärnkonn juhatanud selle kätte.

Samuti juhatanud kärnkonn teed Õnnistegija tagaotsijatele. Jumal olevat kärnkonna ja kihulase loonud kõige viimases järjekorras. Kärnkonn olevat vanapagana, mitte ristinimese konn (Kaasik 1996, 11). Sage li tehti leitud kärnkonnale „konnapüssi” – loomake pandi laua otsale, mille keskpaika pandi mingi alus ja löödi siis laua teisele otsale, nii et konn õhku lendas. Seda olevat tehtud selleks, et konnad enam lehma ei imeks. Hilisemal ajal lennutasid karjapoisid konni niisama, „lõbu” pärast.

Padakonn ehk kärnkonn teel

Õnneks ei ole eesti kärnkonna pärimus üksnes negatiivne, tuleb ette ka teateid kärnkonna tapmise keelust, nagu ei olnud lubatud tavaliste konnade surmamine. Vanade loodushooldlikumate uskumuste järgi on just kärnkonna peetud mütoloogiliste „maa-aluste” – maa all edasi elavate surnute – siirdhangeliseks kehastuseks. Hea läbisaamine maa-alustega tagas loomaõnne maapealsetele elanikele.

Rahvausus seostub eriline austus ning hoolivus teatud putukate ja muude loomakeste suhtes siirdhinge-kujutelmaga. Usuti, et need nn hingeloomad (nt liblikad, mesilased, mardikad, ämblikud, sipelgad) sisaldavad surnute hingejõudu, mis võis tulla nii kasuks kui kahjuks, vastavalt sellele,

kuidas loomi koheldakse. Konn siirdhingena andis jõudu ja tõi õnne, konn irdhingena – näiteks arvati, et nõid on võtnud kärnkonna kuju – oli aga pahatahtlik ja tõi kahju. Oskar Loorits seletab sel moel ka pärimuses ilmnevaid vastuolusid konnadesse suhtumisel (Loorits 1990, 41).

Kärnkonna kui nõialooma kujutelm näib eestlaste teadvusesse olevat jõudnud alles keskajal, õilmitsedes 19. sajandil ning püsidis veel 20. sajandilgi. Tänapäeval on üha enam maad võtmas ökoloogiline mõtteviis ja hooliv ning kaastundlik suhtumine endast väiksematesse olevustesse, sh kärnkonnadesse. Teatakse, et kärnkonn on kasulik loom, kes sööb aias kahjureid (vrd Kaasik 1996, 13).

✚ Kui maa kõmises, siis maa-alused inimesed rääkisid. Maa-alused inimesed on ju kärnkonnad. Korra üks mees kastnud palava ilmaga konna; läind siis ise pidule. Näind seal sama konna ukse man. Tõstnud kõrvale. Konn tulnud siis tuppja ja hakand rääkima. Öelnud: „Ehitage oma laudad teise kohta, me ei saa seal maa all süüa, te loomad kusevad lauale.” Kutsund mehe omaga kaasa.

Aia äärest läinudki trepp alla. Olnud päris suur tuba ja rahvast täis, kõik söönd laua ääres. Korraga hakand laest vett tilkuma. Konn öelnud: „Näe seal ta on, nüüd te lehm kuseb me lauale.” Üks lausund: „Pista musta!”, teine aga vastand: „Ei või pista, sõbra must!”

Siis mees saand asjast aru, tulnud välja ja ehitand kohe lauda teise kohta. Ei tal ole enam olnud loomaõnnetust, eland jõukalt ja õnnelikult. ERA II 18, 265/6 (1) < Jõelähtme, Äigrumäe k – Rudolf Põldmäe < Juhan ja Miina Treiel (1929)

✚ Kärnkonna ei tohi tappa, muidu hakkavad lehmad punast kusema. E 809, 49 (171) < Rakvere – Matthias Johann Eisen

✚ Kärn konn on loom, mida tappa äi tohi. Kes meelega kärn konna äe tapab, see jääb õnnetumaks inimeseks jälle, õnned võötase äe. Kärn konn on põlatud loom. Ja teda tappa äi tohi. RKM II 6, 430 (33) – Pöide, Nõmme k – Aadu Toomessalu (1946)

✚ Korra keetnud keegi naine kärnkonna ära elavalt. Varsti pärast seda sündinud naisele laps, kuid ilma käteta. Arvati, et käteta laps sündinud karistuseks kärnkonna tapmise eest. E XIV 6 (44) < Tartu-Maarja – Matthias Johann Eisen

✚ Kui inimene kärnkonna nägi, pidi 3 korda sülitama, muidu oleks vigaseks muutunud või sünnitanud vigase lapse. RKM II 399, 44 (14) < Põltsamaa < Pagusi v – Helle Kull (1987)

✚ Kui jutluse ajal raiutakse, siis laast muutub kärnkonnaks. ERA II 189, 524 (8) < Kullamaa – Enda Ennist (1938)

✚ Miks inimesed kärnkonna vihkavad? Vanarahva jutu järele olevat kärnkonn kurjast. Nii arvatakse, et kui kärnkonn tatsab õuel, tähendab selle pererahva peale pea keegi viha. ERA II 131, 107 (122) < Tapa I < Kadrina – Leida Böckler < Marie Böckler (1936)

✚ Kui kärnkonn tuleb maja ligi vai tuppja, tähendab tõise inimise viha. Konn tarvis pliita alle panna ja ära põletada, siis on viha müeda. ERA II 166, 255 (58) < Jõhvi, Pagari m < Torma, Avinurme v – Armilda Hallik < Liisa Lauringson (1936/7)

✚ Kui kärnkonn õue ja hoonete ligi tuleb, võta lepased pulgad ja vii nendega konn võera maa, kõige parem, võera saksa maa peale. Kui ei vii, tuleb pahandust ja õnnetust. E 5135 (104) < Haljala, Metsiku v – Danel Pruhi (1894)

✂ *Vanasti usuti, et kärnkonn toob suurt õnnetust, kui ta maja ligidale tuleb. Siis pandi tapetud kärnkonn aiateiba otsa, sest see pidi õnnetuse ja pahad vaimud eemal hoidma. Vahest torgati konn koguni elusalt aiateibasse. Kärnkonna ei juletud käega katsuda, sest usuti, et siis käed lähevad kärna. ERA II 178, 289 (1) < Kuusalu, Kalme k – Ilse Lehesalu < Magda Lehesalu (1938)*

✂ *Ronib kärnkonn soojal ajal elutuppa, kaob sia-õnn (sigade pidamine) talust. RKM II 8, 561 (7) < Ranna-Virumaa – August Krikmann (1947)*

✂ *Kui kärnkonn tuleb tuppa, siis sureb säält inimene. E 57865 (7b) < Iisaku – Eveliine Roostar (1926)*

✂ *Kärnkonnad ronind mööda lehma kooti ylesse piima imema. Tehtud labidas tuliseks ja löödud sellega mõni neist maha, siis kadund ära. E, StK 37, 107 (5) < Paide, Kirna – August Palm < Eva Usar (1926)*

✂ *Kärnkonn imeb lehmadele piima nisadest välja. Teda peetakse kahjulikuks loomaks, keda vaja tappa. Kes kärnkonna tapab, sellele annab Jumal 9 pattu andeks. E XIII 8 (33) < Tartu-Maarja, Raadi m < – Matthias Johann Eisen < Mad. Anderson*

✂ *Kärnkonna kohta arvatakse, et kärnkonn hakkavat lehmadel piima udarast imema. Üldse on kärnkonna põlatud inimeste poolt, milleks annab*

vist põhjust konna inetu välimus. ERA II 203, 292 (99) < Otepää, Vastse-Otepää v – Artur Kroon (1938)

✂ *Piimavargusest*

Ennemuiste käinud sortsilased karja man piima vargil, aga mitte inimese näul, vaid kord tuulispasa, kord konna näul. Ükskord tulnud suur tuulispask karja sekka. Karjusel oli aga nelja silmaga koer (s.o taksi seltsi koeral on pruunid silmakolmud, siis kutsutas neid – nelja silmaga). See hakanud koledaste haukuma.

Karjane, kellele see asi juba tuttav oli, arvas, et jälle mõni piimavaras platsis on. Lugenud mõned sorsisõnad, mis varguse vastu tarvilikud olivad ja seda võimatuks tegi. Selle pääle hakanud tuulis koledasti keerlema ja kadunud viimaks põesa sisse ära. Koerad kiskunud hammastega paju, tükid taga, karjus ise torkinud suure pussnoaga, kuni tuulispää suure vingumisega lendu tõusnud.

Tüki aja järele läinud üks tuttav nõiamoor selle taluperemehe juure, kelle peralt see kari oli ja kaebanud, et karjus teda koertega ässitanud ja nugadega torkinud oli. Näidanud ka riideid, mis tõeste lõhki kistud ja verised olivad. Peremees saatis nõiamoori minema ja lubas asjalugu järele kuulata.

Kui karjus koju tuli, nõudis ta asja järele. Karjus seletas asja ära ja andis peremehele nõu öösel lauta valvama minna, selle mõttega, et sortsimoor

Mudakonn

öösel vargile tuleb. Läbski peremees öösel lauta ja võtnud karjusse ka üten. Karjus tegi pihlakatse kepi otsa teravaks, mis ta üten võtnud, kuna peremehel latriga⁶ tuli siilu all oli karjase soovi järele. Viimane käskinud tuld nii kaua varjul hoida, kuni mõni lehm või õhvakene mõnda iseäralikku häält saaks tegema. Peagi hakkas üks lehm inisema. Peremees võttis tule siilu alt välja ja nägivad, et üks suur kärnkonn lehma nisa imes; tuld nähes aga põgeneda püüdis. Karjus aga torganud pihlakase kepi kärnkonnale selja sisse, mille pääle hulk piima konnal seest välja jooksis, kuna konn ise koleda krooksumisega ära kadus. Tõisel päeval oli vana nõiamoor ära surnud. Sest päevast saadik hakanud lehmad sääl külas rohkesti piima anma. E 13511/3 (5) < Vönnu – Jaan Rootslane (1894)

Lehmalüpsja

Kord on ühes peres iga ööse lehmalüpsja käinud, kõikse parem lehm lüpsitud ööse laudas ära, on ka vahitud, aga

kedagi inimest ei ole lehma lüpsmas käinud. Viitud vana tonn lauta, laternatuli pantud selle sisse, sõel tonni peale, peremees ise läinud sarja taha vahti, mis lauda seina ääres tonni kõrvas seisnud. Poole öö ajal sirutanud lehm jalad pikale, peremees võtnud äkiste tule sõela alt välja, läinud lehma juure – suur kärnkonn imenud lehma all. Võetud tõrvatud konn ära, pantud lepase keppide vahele, viitud siis võera saksa maa peale.

Teises külas jäänud see aeg üks saunaine haigeks, arvatud, küllap see kärnkonn selle saadetud ikka oli. Sest ajast saadik ei ole öösist lehmalüpsjat enam käinud, lehm annud samuti piima kui teisedki lehmad. Laut saanud targast arstitud. Kord on ühes kohas lehmalüpsja ussi näul käinud. Imenud niisamuti lehma udara tühjaks. Targa abiga on ussist võitu saadud. Teada, muidugi peab laut siis arstitud saama. E 22502 (10) < Haljala, Metsiku k – Danel Pruhl < Mai Raiku (1895)

✚ **Rupakonn**

Miu ema rääkis, et nemad käinu võrgudega meres ja rupakonn olnu neil võrgude juures paatis. Nemad tulnu ääre ja see konn vahtinu neil ikki otsa kurja silmadega, plaksutanu lõua-dega ikki, hambad plaukunu. Võrkus põle ühtegi räime olnu. Ema mõtlenu, et ma tahan vaadata, mis sul viga on. Võtnu siis konna tangide vahel ja löönu ta surnuks ja pannu tugiteiba alla.

Teise päeva tulnu homiku vara üks mees sinna ja tahtnu leiba lainata. Ema põle annu. Tema juba tädnu. Kolmanda päeva olnu siis mees meres

sihis persest saadik ja palunu, et „Kallis onutüdar, tule puuduta ometi sõrme otsaga.” Tema ütleni: „Kannata veel, pitsita veel.” – „Ma ei või. Ma lähen lõhki.”

Vana Ruuga vana ja need söuksed poostled⁷ ollid olnu. Vanaeit roninu ikki veel, läinu eemalt, hoidnu ikki seda sõrme, viimati katsunu siis perse äärt natuke. Siis tulnu ku putkest. Kus kõik vesi olnu roheline. Teise päeva läinu võrgudega. Võrgud olnu ka tuutis räimi täis. ERA II 21, 607/9 (3) < Häädemeeste, Kabli k – Leida Lepp < Ann Saar (1930)

---

7 nõiad; kurjad inimesed

KONNAD KOHAPÄRIMUSES

Eesti kohtadega seotud ja ka kohalikus pärimuses on konnadest mitmesuguseid lugusid räägitud. Nende järgi saab ka tajuda muutusi, mis aja jooksul on toimunud. Tihti nenditakse, et enne oli konni näha ja kuulda, aga enam mitte...

Mõnedki kohad on nende järgi oma nimed saanud (Konnalombid, Konnasood, Konnaojad jm). Ka lõunaeestilisi Kunnmägesid jm on rahvaetümoloogia nendega seostanud – võru keeles on konn *kunn*. Maastiku termin nende nimede taga on aga ilmselt *kund-kunna*, mis tähendab harimiseks kõlbmatut maad. Konna võidi pidada ka järvevaimu esinemiskujuks.

Eripärane on mälestus koduloomadena peetud kärnkonnadest Härgla mõisas. Kõige tuntum kohamuistend,

kus konna või kärnkonna mainitakse, on Tallinna Oleviste kiriku ehitamise lugu.

Kärnkonnast on juttu ka vähemalt ühe hiiekoha puhul, kus on nimetatud Hiie Tõnni ja tõnnivakka – anumat, kuhu ohvriande pandi. Pole võimatu, et nn tõnnivakkades, mis paiknesid teinekord ka mõnes hoones, võidi lisaks majaussidele kärnkonna pidada (Kaasik 1996, 40).

Kose kihelkonnas Oru vallas asub kunagise Kämbla küla hiiekoh, kus on ohvriallikas ja neli kultusekivi. Rahvajutu järgi elanud seal suur kärnkonn, kes valvanud hiies, et keegi sealt sangleppi ei raiuks, sest neid peeti pühadeks puudeks. Vana lugu räägib sellest, kuidas konn puid raiuma saadetud sõdurid järjest maha murdis.

Kärnkonn

📍 /---/ Kui ülem nägi et seal ligidal suur sanglepa mets kasvas, siis saatis tema ühe soldati sealt metsast palka raiuma talli tarvis, ehk küll küla rahvas keelasid seda tegemast ja ütlesid, et neil selle läbi suur õnnetus saab sündima. Ei hoolind ülem sellest sugugi, vaid naeris aga. Soldat võtis kerve, läks hiie metsa ja hakas kohe seal raiuma, sai tema kervega mõne mõne korra puu pihta and, tuli üks suur kärn konn põesast välja ja murdis selle soldati ära, ülem saat teise soldati ja sellel old see samma palk, saat siis veel kolmandama, aga ei paremad ühtigi – ka seegi saand kärn konnast ära murtud, viimaks võtt väe ülem isse kirve kätte ja läind hiide puid maha raiuma.

Saand tema mõne hoobi puu pihta and, ronind suur kärn konn tema kukile ja taht tedagi ära murda, ülem võtt mõega, et konna oma kaela pealt

maha turgata, aga sell aal, kui ülem mõeka võttis, hüppas konn isse maha, aga ülem ei pand seda tähelegi ja lõi konna pähe isse oma kaela sisse mõegaga.

Konn seda nähes ütles põesast: „Sa tahtsid minu pead otsast maha lüüja, aga nüüd löid isse ennast, ära sa enam teine kord seia tule puid raiuma.” Ülem läks ilma sõna lausumata sealt mine-ma oma väe juure, rääkis neile, mis temal hiides juhtund, võttis oma väe kõik kokku ja läks siis seda konna sealt põesast otsima, kuhu ta puges. Seadis mehed kõik ringi ümmer põesa ja pistis isse põesa põlema.

Nii pea kui põesas põlema hakkas, tuli sealt põesast maa seest üks tündre jämedune elajas välja, seitse jalga all ja kolm kõrva peal ja murdis kõik soldatid ära viimse kui meheni.

Rohukonn

Sest saati ei ole enam keegi julgend hiie puude külge puutuda ega ole ka muud keegi oma jalga senna tõst kui Kämle küla rahvas, kis ohvri andeid viis. Jutt otsas ja lugu lõpend. E 30350/2 (19) < Kose, Tuhala k – Tõnu Viedemann < Jüri Kivistik (1897)

📍 *Oru vallas on vanaste üks hiiemets old, seal on käind rahvas hiiemäel ohverdamas. Sial on old siis üks kõrge kungas nimega Hiie Tõinn ja selle Hiie Tõinnile on viidud kõiki kraami, ni-hästi vilja ja viina, õlut ja viel muid väga palju asju. Ja sial künka ääre all on üks ilmatu suur kärn konn elanud. H III 12, 88/9 (3) < Kose – Tõnu Viedemann (1892)*

📍 **Oleviste kiriku ehitamine**

Olev kukub kirikutornist, konn hüppab suust. Olev oli ju Oleviste kirikut ehitand, aga keegi põlla tohtind ütelda, et mis ta nimi on, kis seda kirikut ehitab. Ta nimi oli Olev – ei tohtind nimetada, kui torn valmis saab. Üks naine kõrvast oli kuulnud seda, kui Olevi naine oli eesa lapsele laulnud:

*„Uinu uinu lapsuke,
oome tuleb Olev koju!”*

See võeras naine läks siis sinna kiriku juure ja üüdis sealt alt:

„Olev, kas kirik valmis?”

Siis Olev kukkus torni otsast maha ja torni ots jäi panemata. Kärnkonn on selle koha peal kivi sisse raiutud. Ta olla lõhki kukkunud ja kärnkonn oli seest välja tulnud. See oli ju nii kõrge

torn oln, et pilved olid tüki otsast ära viin. See pidi ikka kurjast vaemust olema. /kuuldud lapsepõlves/ ERA II 83, 45/7 (1) < Kullamaa, Laukna k < Kirbla, Võhma k — Alfred Samet < Mari Liimann, 50 a (1934)

📍 *Tallinnas teind kirikud ja Tartus käind lõunat söömas. Vahest on naene talle süia järel toond. Ei ole tohtind keegi ta nime nimetada, ta ise ei ole teatand koa oma nime. Ehitas Tallinnas Oleviste kirikud. See torn on enne ulga pikem old, ükskord müristamise pilved on ulga maha vedand. Kui ta seda risti senna otsa pand, siis on ta naene seal all old, hüünd: „Olev, Olev, ära ole nii julge, sa kukud maha sealt!” Nõnna ta kukkundki sealt alla. Kärnkonn ja uss tuld suust välja. Nüid on need kivi sisse raiutud, praegu seal kiriku taga. Siis oli oldki otsas. ERA II 77, 460/1 (101) < Hageri, Hageri vanadekodu < Nissi, Põlli k — Rudolf Põldmäe < Jaagup Jääman (1934)*

📍 *Kalevipoeg ehitanu Tallinna Oleviste kiriku. Kirik saanu valmis, aga ei ole naisele ilmutanu oma nime, et on Olev. Ükskõrd naine petnu nime väl'la. Naine kiigutanu last ja öelnu: „Ole vaik, ole vaik, Olev tuleb kodo!” Võõras kuulnu, et Olev on nimi. Olev pannu parajasti risti. Võõras lännu müüda, kes oleva kuulnu. Hõiganu: „Olev, rist on mere puule kõver!” Olev kukkunu kohe maha. Konn tulnu kõhu pääle. Praegu on sääl maalitu, konn kõhu pääl. ERA II 14, 522 (4) < Kodavere, Varnja k – Paul Ariste < Joosep Katsan (1929)*

Kunnõjärv

See järv on nime saanud sellest, et vanasti oli siin elanud väga palju konni, kes olid laulnud ja hõisanud selles järves. Sellest olidki vanemad inimesed temale pannud nimeks Kunnejärve. Kunnejärv asub meie maa sees.

Selle järve ümbrus on väga mäda, siin on hädaohtlik käia karjaga ja teha heina. Järve ümbrus on kaetud rohelase tarnaga (heinaga) ja isegi tema kallastel kasvavad mõned soetõlva kägarad.

Selles järves on hädaohtlik supelda, võid kergest ära uputa, kui ei oska ujuda. Järves leotatakse ka linu, linu leotatakse ka veel tema ligidal olevais loikutes. Kui on põud suvi, siis leidub rohkesti linaleotajaid. Meie ise ja ka teised ümbruses elavad elanikud püüavad sellest järvest kogrekalu. ERA II 243, 131/3 (1) < Kanepi, Koigera k < Piigandi k – Helga Mets < Miina Mets (1939)

Konn järvevaimuna

Kord vedanud keegi kihla, et tema kõrsi ees olevast järvest üle ujub. Mees olnud hea ujuja. Ta pannud piibu suitsema ja hakanud ujuma. Õnnelikult saanud ta teinepoole kaldasse. Järv seisab aga tüma soo sees. Et mehel tagasi tulemine mööda kallast väga vaevaline olnud, siis ujunud ta uueste jälle otseteed kõrtsi poole. Õnnelikult ujunud ta ka teise poole kaldasse tagasi. Mõni samm aga kaldast eemal, kus mehe jalad peaaegu põhja puutunud,

vajunud mees põhja. Ta tõmmatud küll silmapilk veest välja, aga surnu jäänudki surnuks.

Peale selle kuulnud seal järves õhtuti imelikku arusaamata sõnu ja nähtud ka halli habemega meest seal kohas ujuma, kus mees oli uppunud. Mõni aeg peale seda uppunud senna kohta kaks meest ära. Mehi järvest välja võttes tulnud ühe mehe suust suur konn välja ja läinud sulpsates järve. Arvatakse, et see järvevaim olla, kes inimesi alla kiskuda.

Kord pidanud üks poisikene senna-sama kohta ära uppuma, saanud aga Jumala nime veel nimetada ja saanud sedaviisi järvest välja. Vahest nähtud järve peal ka tuliseid kerasid, mis nagu suuretüki kuulid pidada olema. Need veereda suure kiirusega ja kaduda siis äkitselt ära. Kalu ei pidada seal järves mitte palju olema, selle asemel aga palju suuri konnasi. E 22288/9 (10) < Ambla, Tapa – J. Ekemann < M. Kleinmann (1896)

Külade nimede saamine

Minu isa Mihkel Uustalu teadis oma eluajal, rääkida sellest, kuidas ümbruskonna külad oma nimed on saanud. „Parasmaa” nime on sellest tulnud, et kui siia hakati mõisaid ehitama, siis aeti talumehed parema maade pealt ära sohu või rappa ja Kõima mõisa omanik Ditmar oli öelnud äraaetavate kohta: vat seal soo servas on neil paras maa ja tänaseni on Parasma küla. „Ura” küla saanud oma nimetuse sellest,

Veekonn

kui inimesed raba ääre aetud, pole muud kuulda olnud, kui konnad kooris karjunud rabas ikka hurraa, hurraa ja küla nimeks jäänud Ura. /---/ RKM II 90, 547/8 (6) < Mihkli, Karupa k – Anastasia Kalmuk < Heinrich Uustalu (1959)

📍 **Konnaküla**

Näljaküla nimi Türil on sellest saand, et kass surnud seal janusse ära. Konna-küla on jälle sellest, et konnad krooksu-vad seal loigus. KKI 39, 358 (2) < Türi – Vaina Mälk < Jüri Leht (1966)

📍 **Kossolka küla meeste sõimunimi – konnad või konnanilgijad**

Kosölka küla mehi sõimati jal' „kunna^q” vai „kunnanilgja^q”.

Selle sõimati Kosölkit „kunnõ'st” ja „kunnanilg'jist”, õt vanast üts Kosölka

miis' ol' nilgnu^q kunnõ ja söönü^q kunnõ lihha^{aq} kunna nahast ol' tennü^q latsõlõ tsuvva^q, sis' tuust aost naati sõimama Kosölkit „kunnõst” ja „kunnanilg'jist”.

Karusõ sõims'si ka ütstõist nii laulu muudu:

*„Kosölka kunnanilg'ja^q,
suvõl söövä^q sit'kit,
Talvõl maitsva mard'kit.
Üts kunn müvvä^q,
Tõõnõ süvvä^q,
Kolmas kodo imäle!”*

„Ku^q niiviisi kar'sit sõims'si vai kedä taht muid, sis läts kohe vihatsõst.”

ERA II 296, 139/40 (2) < Setu, Vilo v, Koväslova k – Anna Tammeorg < Ivan Kimmo (1940)

Rabakonna prints pulmade eel

📍 **Laagremaa konnad**

Ja üks jutt veel, mida ma võin lobi-seda. Sellessamas Laagremaa soos, seal oli enne soo, kui see soon sealt läbi voolas, seal elasid erilise kõva häälega konnad. Ja see konnade hää – oli see kisa või laul või mis see oli – see kostis väga kaugele. Me nimetasime neid Laagremaa konnadeks. Mis liigiga tegemist oli, ei tea. Aga minu isa teadis rääkida, tema ema suguvõsa on ka kõik siit Ruilast, et kunagi Ruila mõisahärra oli toonud need konnad, et koju sõites, sealt mööda sõites oleks tore kuulata. Aga nüüd on nad juba aastakümneid kadunud. ERA, DH 1982 < Tallinn < Hageri, Allika k – Jüri Metssalu < Vello Kadakas (2019)

📍 „Ussikuninga” nägemine

Eks vanaisa oli ka, see Auduma vanamees oli tuld metsa alt, et läheb küüni sööma. Ja vaadand, suur, kurat, ussikuningas läheb ees! Pastlad olid jalas mehel ja noh, rohukotid olid ümber jalgade, astund peale. Eks uss, see oli kugistand konna niimoodi, et konna-koivad olid old veel suust väljas. Ja vanamees pärast oli naerd, et näh, poleks ma seda teind, siis ma oleks arvandki, et nägin ussikuningat. ERA, MD 483 (49) < Hageri, Lohu k – Jüri Metssalu < Sulev Loonet (2004)

📍 **Mõisaproua koduloomad**

KS: Härgla mõisas pole mingit asja olnud?

HA: Härgla...Vat tema isa oli Härgla mõisa kärner. Tema rääkis küll, aga enam ei mäleta. Mõisaproua oli ju

kärnkonnasid armastanud, oli pidanud kärnakonnasid.

KS: Ahaa. Kus ta neid seal pidas?

HA: Toas.

KS: Toas? Ahah. Tal oli siis eraldi tuba kohe konnade jaoks?

HA: Ju tal siis oli. Kes tal läks, vat no nimetan nime Trikmanni Juuli, oli ju toatüdrukukuks. No see oli ju kiljunud ja karjunud. Noh, oli ju riielda saanud. Noh, mina ka ei läheks tuppa, kus kärnkonnad...

KK: Mul isa pidas ka nendest lugu.

HA: Ma ei tea, noh, lemmikloomad, tänapäeval on ju igasugused ämblikud karvased on. Issand jumal, ma ei või pildi peal ka teda näha. Maod, skorpionid. Noh, on ju lemmikud ju?

KS: On igasuguseid. Põrssad tuuakse tuppa koerte asemel ja.

HA: Jah, üks must skorpion on mu lemmik. Oi-oi-oi. Või madu.

VV: Aga teie isa pidas ka konnadest lugu?

KK: Ta pidas ka kärnkonnadest lugu jah.

KS: Mis ta neist rääkis kah?

KK: No tal meeldis, et kui nad püüavad kärbseid ja jälgida, sääski...

HA: Tema nii ilusasti jah, tatsa-tatsa astub.

SE: Need on nii ära kadund, et ei ole...

HA: Meie trepi ees üks päev kõndis ringi.

KS: Soh.

SE: Ei ole mina näind.

HA: Illusti. Ega ma ei karda, aga toaloomaks ei. Mis lõbu tal toas olla ongi? Ei no jaa, see selleks, aga jah...

ERA, DH 272 (44) < Juuru, Mõisaküla – Valdo Valper, Kristen Suokass < Karl Kivitoa, Salme Eenlo ja Heldi Ausmees (2009)

VANASÖNU KONNADEST

- *Hilja om saksa rutt, lühikese padakonna jälle*
- *Jumal olevat Pati valla ja kärnkonna viimati loonud*
- *Kui kala ei ole, piab konn mõrda minema*
- *Kui kevade külm võtab konnakudu, võtab sügise vilja*
- *Egas kodu konn pole, et eest ära hüppab*
- *Ega konna pojast kala ei kasva*
- *Iga konn elagu oma tiigis*
- *Konnadel olevat aastas kaks korda sõda: kevadel äketega ja suvel vikatiga; esimene sõda ei olevat nii hull kui teine*
- *Konna poeg on ikka konn*
- *Konn ei laula kua, kui vett ei ole*
- *Konn konnaga, rott rotiga*
- *Konn krooksub ka, kui pääle astutakse*
- *Konn kruuks mätta otsan, vares vaak aia otsan, must miis lõugas kantsli otsan*
- *Konn saab mättale, aga ei mõista mättal olla*
- *Konn võtab veeviha, uss võtab maaviha*
- *Kui konna villärõuke sisse tükivä, om vili tol aastal otav, omma roti säääl, lätt kallis*
- *Kui konn seitsmenda seinapalgi peale hüppab, siis tuleb halv ilm*

- *Kuhu kudeb kann, sinna kudeb ka kala*
- *Kus kann saadud, seal kann söödud*
- *Küll kannal on kohitseji ka*
- *Mida kannem, seda rotem*
- *Kärnkann on kiitand, et mõni on tugev maa peal, mõni meres, aga tema käib mõlemates*
- *Kui külm keväjel kannakudu rigub, lohub torm ka kalakudu*
- *Kui lina heinamaarjapäeval konna rindu ulatab, võib veel head lina saada*
- *Lossikann niidab villa, tornikann hoiab jalgu*
- *Madu om kuri konna nuhklema*
- *Kes korra mõisa vett juua saanud, see on kui kann mäta otsas*
- *Mädamunast ei saa hääd putru, kärnakonnast hääd nahka*
- *Noor inimene peab kõigega harjuma nagu kann märjaga*
- *Rukkilõiku ajal on kannal suu kinni*
- *Suvel kängitäs kannalgi jala kinni*
- *Siis särg roogus, kui kannad rauksuvad*
- *Ega töö kann ole, et eest ära hüppab*
- *Varblane kardab metsa ja kann kardab jõehauda*
- *Viin olle naisterahvast üle nagu petrool kannast*

MÕISTATUSI JA NALJU KONNADEST

Konn mõistatuse vastuses:

- *Oru oinas, laane lammas, tatsutab külatänavaid müüda* (Viljandi 1937)
- *Oru oinas, oidu lammas, tatsutab mööda tänavat, otsib villa niitijada, katsub karva katkujada* (Palamuse 1889)
- *Oti oinas ja läti lammas, tätsutab mööda karjatänavad* (Kursi 1888)
- *Oti oinas, lati lammas, tatsutab üle turutänav, Märdi Jaani pastlad jalas, Pambu Hantsu paelad taga* (Haljala 1893)
- *Ussi oinas, lätte lammas, komberdas üle pori* (Võnnu 1926)
- *Vana viis, laaben tuus, kükitab külatänavas* (Viljandi 1891)
- *Vee voonake, järve lambake, kükitas külä tanumin* (Otepää 1889)
- *Viro vuun, lati lammas, tants kõik talo tanoma* (Setu 1888)
- *Teeliba, maasuga, merekukk, mõtsasikk* (Otepää 1892) – Regi, ägel, vähk, konn

Konn mõistatuse küsimuses:

- *Hall mära magab mäel, kõht konne täis* (Harju-Jaani 1888) – kirik
- *Hobune vainul, kõht kirjuid konnasid täis* (Kuusalu 1892) – kirik rahvast täis
- *Valge hobene vainu pääl, konna krooksuva kõtun* (Nõo 1888) – kerik
- *Valge härg vainul, kõht konne täis* (Kadrina 1899) – kirik ja inimesed
- *Valge mära mäel, konnad krõbisevad kõhtus* (Koeru 1925) – kirik, inimesed

- *Vanaema vainul, kõht konne täis* (Põltsamaa 1891) – kirik
- *Kirju mära vainul, kõht konne täis* (Kursi 1926) – kõrts
- *Konn karjub põues* (Pilistvere 1888) – uur
- *Konn kõnnib kallast mööda, raudsaapad jalas* (Viljandi 1889) – ader
- *Üks konn, sada jalga* (Saarde 1888) – äki
- *Üks konn kolmest jakatud* (Suure-Jaani 1889) – äki
- *Laud all, laud pääl, raudkonnad krooksuvad vahel* (Helme 1874) – kaastmine
- *Pisike punane konnapoeg sabapidi samblas kinni* (Kuusalu 1937–38) – jõhvikas
- *Mustlase uur, sia tamm, konna kaev ja kassi õun* (Pilistvere 1888) – pää (päikene), lepp, lusikas ja kadakamari
- *Hark all, paun peal, pauna otsas rist, risti otsas nupp, nupu peal kasvab mets, metsas elavad väikesed konnad ja poisike ajab konnad metsast välja* (Torma 1895) – inimene

LASTE NALJAD

- *Kumma sa võtad, kas laanelamba või oruoina? Laanelammas – konn, oruoinas – vähk. On halvema võtnud, siis saab naerda.* E 17196 (1) < Rõuge, Oina veski – Joh. Tõllasson (1895)
- „Võlusõnad“: *Ussi huuled, konna kaaned, kadagalussu kaila-sooned, rohutirtsu pikad reied, tihase koldsed nokaääred, sitiku sinised sitaangu sooned.*

Neid sõnu kutsutakse võlusõnadeks, kuid tegelikult pole nad mingid võlusõnad, vaid lapsed tarvitavad neid nalja pärast: keegi lubab teisel midagi ära võluda ning loeb siis neid sõnu. ERA II 2, 224 (87) < Kihelkonna, Kipi k – Heino Tarkin < oma tähelepanekute järgi (1946)

KONN MUINASJUTUTEGELASENA

👑 *Konna õpetused*

Korra läinud mees kaevust vett tooma. Konn olnud kaevus. Sattunud kogemata veeämbriisse. Mees toonud veeämbri tupp. Leidnud konna seest. Mees konna kinni püüdma ja õue lume sisse viskama. Konn paluma: „Kulla mees! Ära mind külmaga kuivale viska! Külm võtaks mu siis kohe ära.” Mees vastu: „Kao mul asja! Mine nüüd sinu pärast tagasi kaevule sind vette laskma! Kes sind käskis ämbriisse tulla?” Pidanud konna uksest välja viskama. Konn haledamalt paluma: „Kullapai mees! Pane mind talveks oma taariastasse*1. Ma annan sulle kevadel selle eest kolm hääd õpetust.” Mees mõtelnud, ütelnud: „Ükskõik! Kui mulle kolm õpetust annad, eks siis panen ka. Õpetused teevad ikka inimese targemaks.” Viinud konna taariastasse. Igapäev täitnud taariastast uue veega, et konn raba*2 pääle kuivale ei jääks.

Kevade jõudnud kätte. Lumi sulanud ära. Teised konnad olnud juba platsis. Mees läinud oma konna juurde, rääkinud: „Vesi juba lainetab. Sinu sugu lööb sulpsu. Mine nüüd ka välja ja anna mulle ületalve pidamise eest õpetused kätte!” Konn vastu: „Vii mind kaevu äärele, sääl ütlen.” Mees viinud konna kaevu äärde. Konn hüpanud kaevu salispuu*3 pääle ja pajatanud: „Esimene õpetus: kui sa õmblema hakkad, siis pane niidile sõlm otsa, muidu tõmbad niidi läbi. Teine õpetus: kui sa üle aja*4 lähed, siis hakka aja väljaspool teivastest kinni. Hakkad sa seespoolsetest kinni, siis tõmbad nad katki. Kolmas õpetus: kui sa vanaleiba välja heidad, siis pööra nina vastu tuult, muidu käib hais ninasse.” Ütelnud ja sulpsatanud kaevu.

**1 kaljanõusse; *2 jahvatatud linnased, vili või leib kaljanõu põhjas;
*3 kaevurakete; *4 aia.*

E 28670/2 (8) < Risti – Johannes Niinas (1896). ATU 150A*,
Konna kolm õpetust, 59 varianti. Laialt levinud muinasjutu
„Rebase nõuanded” läänemeresoome-balti arendus, mida tunnevad
soomlased (5), eestlased, lätlased (8), leedulased (6) ja liivlased (2).

Mudakonn

Konn ja ämblik

Konn ja ämblik Konn läinud Jumala juurde kaebama, et karjatsed söövad metsas ja raputavad palju leivaraasu maha. Ämblik läinud kah ja kostnud konnale ja Jumalale: „Ega neile sest süidi ei saa mõista, neil ei ole ju söögilauda ja liuda, kelle pääl nad söövad.”

Jumal mõistnud ämblikule õiguse, annud konnale jalaga lõua alla ja lõonud taevast maha. Maha kukkudes murdnud konn seljaluu katki. Perast kasunud küll kinni, aga tal jäänud küir selga tänase päevani. Aga ämblik hakanud Jumalalt abi ja nõu paluma, kuidas ta kõrgelt maha saab. Jumal visanud temale siidiniidi keraga perse. Ämblik sidunud otsa taeva külgi ja lasknud mööda niiti ennast alla. Sest saadik on ka ämblikul siidiniidi kera perse jäänud.

E 7280 < Viljandi, Vana-Võidu – Jüri Pihlap.
Ee 284 (Tüübinimi „Ämblik ja sipelgas”, 21 varianti konnaga).
Muinasjutt on arvele võetud ka muistendina (Aa US 66).

Maa-aluste ema

*Korra läinud üks kaunis vanatlane piiga kaevule vett tooma. Kui ta oma panged täis täitnud ja juba ära minna tahtnud, silmanud ta kaunis suure konna, kes maha valatud vee lombis ennast püherdanud. Vanapiiga seda nähes valanud talle vett pääle, mida konn õige näinud sallivat, sest supel-
nud küll selili ja külleli. Seda rohkem valanud veel piiga, mis näha konna veel rohkem rõõmustanud, kuni ta viimaks rõõmsalt minema hüpanud.*

Tõine hommiku, kui piiga jälle vett tooma läinud, olnud konn jälle sääl, kus piiga selgi korral talle tahtmise järele vett pääle valanud. Nii sündinud ka kolmas hommiku. Neljandama päeva hommiku, kui piiga lauda juure loomi tallitama läinud, tõusnud äkkisti lauda nukkast luuk üles, kust üks naesterahvas mööda trepiastmeid, õige tillukene pada käes, juurde astunud. Piiga ehmatanud kangesti ja tahtnud punuma panna. „Ära karda kedagi,” hakanud võeras kõnelema. „Mina ei tee sulle midagi halba. Et sina meie titeemale hääd oled teinud, sellepärast palub tema sind oma juure külaliseks.”

Tüdruk ajanud esiteks küll vasta, aga kui võeras ära seletanud, et talle midagi paha ei sünni, võtnud ta viimaks ometigi julgust ja läinud võerale järele.

Lauda nukka jõudes koputanud võeras tillukese paaga kolm korda vastu seinu ja nii kohe tõusnud luuk nähtavale, mis vaheajal kinni oli läinud. Nüüd hakkas võeras mööda treppi alla minema, kuna ta piigale märke annud, et see ka järele tuleks. Vähe aja pärast jõudnud nad ühte kaunis suurte tuppa, kus kõik väga ilusasti sisse olnud säetud. Piiga jäänud seda imestades vaatama. Sääli läinud tõises toas üks lahti ja kust üks uhke vanadlane naesterahvas naerataval näol tema juurde astunud. „Ära karda, mu laps!” hakkanud ta kõnelema. „Meie ei tee kellegile paha. Mina olen maa-aluste ema. Sellepärast et sa minu vastu lahke olid, kuna kõik mind põlgavad, olen mina sind siia tuua lasknud.”

Päälle selle antud talle väga häid roogasid süüa, mida ta veel eluilmas ei olnud maitanud. Ära minnes antud talle enne tuntud tillukene paakene ligi, millega teda nimetatud kohta kästud koputada, kui tal himu oleks maa-alustele külaliseks tulla. Päälle esimese korra käinud piiga veel kaks korda maa-alustel külaliseks, kus teda niisama lahkelt vastu võetud nagu esimesel korral. Kolmada külaliseks mineku korral puutunu piiga kogemata paakesega vastu seinu ja nii kohe olnud tuttav tee jäljeta kadunud kui ta paakene. (Paakese andmise korral üteldud ka seda, et ta paakesega tules kui minnes kuskile vastu seinu ei tohtida puutuda, siis ei pääseda ilmaski enam nende juure.)

E 28996/9 (2) < Helme, Löve k < Põltsamaa – Johannes Puusepp
< Madlena Puusepp, 65 a (1896)

👑 *Konn, kuningapoja naene*

Kuningal olnud kolm poega, kaks tarka, üks lollu mõistusega. Kaks tarka võtnud targad kuningatütred omale abikaasadeks aga loll poeg pole abikaasa kuskilt saanud. Viimaks võtnud ta head nõu targa juure minna ja tark õpetanud teda allikale minema ja mis ta säält leiab, seda peab siis naeseks võtma. Noormees läks allikale ja istus sinna maha. Ootis tükk aega, ei kedagi kuskil näha. Viimaks ronib konn allikast välja, seda võttis nüüd kuningapoeg kinni, viis koju ja see oli siis nüüd temale naese asemel. Seda naesevõtmise lugu oli ka vana kuningas kuulda saanud, aga mitte oma silmaga näinud, mida nägo see kolmandama poja naene oli. Ta tahtis oma minijaid proovida, kes neist tööle kõige osavamb ja targemb oli ning saatis keige kolme miniale käsu, et nemad igaüks homme pidivad leiba küpsetama ja kuningale lõunaks lauale viima.

Targad poead olivad oma naestega väga rõõmsad, et isa kuningas nii suguse käsu välja andnud, sest nad igaüks sellest leiva küpsetamisest omale au ja kiitust kuninga ja keige riigi ülemate ees. Aga loll poeg nuttis ja kaebas nõnda: „Oh mina vaene hing, mis mina pean tegema! Mo vendadel on targad naesed, kes mõistvad leiba küpsetada. Oleks mo naene inimene olnud võiksin ka mina au loota, aga mis kann sellest mõistab.” Seda kuuldes hüüdis kann toanurgast: „Oh, armas mees, ära muretse, too aga sina õhtul leivajahud tuppa ja viska virussale, küll siis näeme, mis sünnib.” Teiste poegade naesed vaatsid läbi akna seda lugu päält, et kann mehe naene oma meest käskis jahud virussale visata. Nemad siis tegid ka nõnda ja viskasid kumbki mõõdu jahu virussale. Hommiku olivad nende jahud virussal niisamuti veel kui nad sinna visatud olivad, aga loll poea naese leib oli valmis, magus ja maitsev, mille üle kuningal lõuna väga mekkis ja heameel oli.

Selle pääle käskis kuningas oma kolme miniad igatühte üht hamekangast kududa kuningale ja tema perele riideks. Jälle rõõmustasid targad poead oma abikaasadega, et nüüd nemad tõeste au enesele saavad ja ilusamad kangad kuduavad kui loll poea naene. Ka nüüd vahtisid nad salaja akna all, mis loll poea toas tehakse. Mees nuttis jälle niisama kui eelmisel korral ja ütles: „Neil on naesed ja nemad nüüd võivad küll kangaid kududa, aga mis mina pean tegema, mul on kann naeseks.” Naene-kann vastas nurgast: „Mis sina muretsad, armas mehekene, too lõngad tuppa ning raio need kirvega tükkideks ning viska virussale, siis näed mis sünnib.” Nõnda siis ka loll poeg tegi, mida ka tõised vendade naesed läbi akna nägivad, koju läksivad ning omad lõngad puruks raiusivad. Hommiku vara saatis kuningas kangaste järele, aga tarkade poegade naeste kangad olivad niisama veel kui nad õhtul sinna olid pandud – ainult katki raiotud lõngatükid. Üksnes loll poea naese kangas oli tasane, pitk ja ilus, mille üle kuningal väga hea meel oli.

Siis andis kuningas veel kolmandama käsu oma miniatele, et igaüks peab kuningale ühe vooditeki kuduma, et sellest siis täieste aru saada, kes neist kolmest miniast see keige targemb on, ja et see viimne proovi katsumine olla, mille järele kuningas oma miniad teab austada kuni elab. Jälle rõõmustasid targad vennad oma abikaasadega ning naersid tagaselja oma loll venda ja kann, tema naist. Jälle nuttis mees selle üle, et nüüd tõised teda võidavad, aga naene-konnakene krookus nurgast: „Armas mees, ära karda midagi. Pole keegi teki kudumisega veel siin halja taeva all mo vastu saanud, siis nemad ammugi. Too mitmet kirja

villased siidilõngad tuppa ja raio neid peenikeseks kui tuhk, seda ilusamad tekid tulevad, ja viska nad virussale.” Nõnda siis loll poeg ka tegi. Vendate naesed vaatsid läbi akna mehe tööd, mis ta lõngadega tegi ja kuulsid konna õpetust, läksid kodu ja tegid ka selle järele. Aga keik nende kallid siidilõngad jäid tükkideks, kuna lolli poea naese lõngadest kallid tekid olid koetud, mis kuningas ja riigi ülemad väga imeks panid.

Nüüd siis andis kuningas käsku, et poead minijatega pidid kõik suure ballipidule tulema, sest kuningas tahtis oma lolli poea naist keige suurema auga austada, ja oma tarkade poegate abikaasadele natuke hambavingu teha, et nemad mitte niisugust käetööd pole õppinud kui tema kolmas mini. Hääkene küll, pidupäev oli käes ja keik rõõmsad, et nüüd saab juua, tantsida ja mängida ja lulli lüüa. Aga loll poeg polnud mitte rõõmus, sest ta naene ei olnud mitte inimene, vaid konn. Kus sa konnaga lähad? Hobused pandi siis ka lolli poeal tõlla ette ja oodeti konna ehtimist. Kui ta viimaks uksest välja tuli, oli ta piltilus naeste rahvas, sirge kui osi ja ilusamb kui ingel. Ta mees, kuningapoeg, rõõmustas isegi teda nähes ja kiitis tema kenadust. Ta oli konna-riided seljast ära heitnud ja tuppa varna otsa pannud. Kui ta kuningalossi poole sõitis oli keik tee siidi ja kaleviga kaetud ja kahekordsed auvahid kahele poole teed üles säetud. Ja missuguse au ja iluga vana kuningas teda vasto võttis, see olgu ära rääkimata Keik aeasid juttu temast, keik kuningakoja liikmed rääkisid temast kiitusega. Sõamehed marssisid ja pidasid selle iluduse ees paaradid ja musikandid mängisid marssisid kuni ligi keskööd pidulised ära lahkusid ja ka meie tuntud abielupaar. Ligi kaks nädalad oli naene ilus kui pilt kunagi. Ei oleks ka halvemaks läinud kui vana poole toruga mees nago ta oli, endised konna-riided poleks ahjo visanud. Niipea kui ta seda tegi, oli abikaas kadunud ja kargas allikale sulpsti ning läks põhja.

Nüüd polnud kuningapoel paremad nõu kui uueste jälle targa juure minna, kes teda nõnda õpetas: Sina pead 3 aastat iga päev allika ääres käima ja sääl nutma selle patu pärast, et sina oma naese konna-riided oled ära põletanud, siis saad sina oma naese jälle kätte. Ja kui kuningapoeg kolm aastat targa õpetuse järele päev-päevalt allikale nutmas käis, tuli säält viimaks ilus naene välja. Tuli allikast kolme aasta pärast ilus naene välja. Punkt. Jutt Rõugest Võrumaalt.

KASUTATUD ALLIKAD

Kirjandusmuuseum:

- Eesti Rahvaluule Arhiivi käsikirjaline kartoteek

- Andmebaas "Rehepapp"
<https://www.folklore.ee/rehepapp/>

- Kohapärimuse andmebaas "Koobas"
<http://galerii.kirmus.ee/koobas/>

- Eesti mõistatused (andmebaas)
<https://www.folklore.ee/moistatused>

- Eesti vanasõnad (andmebaas)
<https://www.folklore.ee/rl/date/robotid>

Kirjandus ja käsikirjad:

- Eisen, Matthias Johann 1926. Eesti vana usk. Tartu

- Eisen, Matthias Johann 1995. Eesti mütoloogia.

- Kaasik, Mairi. 1996. Kahepaiksed Eesti rahvapärimeses: usundilisi ja žanri-teoreetilisi aspekte. Lõputöö. Tartu Ülikooli Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool.

- Loorits, Oskar 1990. Eesti rahvausundi maailmavaade. Tallinn, Perioodika.

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükivärvidega. ©Ecoprint

EESTIMAA LOODUSE FOND